

BUHALTERINĖS APSKAITOS YPATUMAI SKIRTINGŲ TIPŲ ĮMONĖSE

Rita Briedytė, Jūratė Patackaitė

*Kauno kolegijos Alytaus fakultetas,
Studentų g. 17, Alytus*

Anotacija

Buhalterinė apskaita yra neatsiejama kiekvienos įmonės dalis. Tyrimo tikslas – išnagrinėti buhalterinės apskaitos ypatumus skirtingų tipų įmonėse. Straipsnyje nagrinėjama buhalterinės apskaitos mokslo ir praktinės veiklos struktūra, identifikuojami svarbiausi reikalavimai skirtingų įmonių apskaitai, pateikiamas INCOTERMS sąlygų ryšys su įmonių apskaita. Darbe taikyti aprašomasis, analitinis tyrimo metodai.

Reikšminiai žodžiai: buhalterinė apskaita, finansinė apskaita, valdymo apskaita, INCOTERMS.

Įvadas

Apskaitos istorija siekia tūkstančius metų. Tai lėmė natūralus žmonių poreikis žinoti, ko ir kiek jie turi, kiek išleidžia ir kiek gauna (Ivanauskienė, 2016). Informacija gaunama surinkus duomenis ir juos teisingai bei prasmingai apdorojus. Apskaita yra verslo kalba. Buhalterinė apskaita suvokiama kaip specialus mokslas ir kaip praktinės veiklos sritis. Todėl labai svarbu žinoti jos struktūrą, išmanyti svarbiausius reikalavimus skirtingų įmonių apskaitai. Pasaulis juda pirmyn vis didesniu greičiu. Keičiantis aplinkai, prie jos prisitaiko ir keičiasi verslas. Keičiasi ir apskaitos sistemos bei standartai. Verslo globalumas verčia derinti apskaitą visame pasaulyje. Finansinė apskaita gana griežtai reglamentuojama tarptautiniu ir nacionaliniu mastu.

Buhalterinė apskaita yra informacinės sistemos dalis, teikianti labai didelę dalį informacijos apie įmonės ūkinę ir finansinę veiklą (Franklin, Graybeal ir Cooper, 2019a; Ivanauskienė, 2016). Buhalterinės apskaitos paskirtis – vykdyti informacines funkcijas ir sisteminti informaciją reikiama kryptimi (Ivanauskienė, 2016). Apskaitos duomenys yra svarbus informacijos šaltinis ekonominiams ir valdymo sprendimams priimti, duomenimis naudojasi įvairūs ekonominės veiklos dalyviai. Apskaita turi maksimaliai patenkinti visų informacijos vartotojų poreikius. Šiam tikslui įgyvendinti būtinas apskaitos informacijos aiškumas ir suprantamumas.

Tyrimo objektas – buhalterinės apskaitos ypatumai skirtingų tipų įmonėse.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti buhalterinės apskaitos ypatumus skirtingų tipų įmonėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti buhalterinės apskaitos struktūrą.
2. Identifikuoti svarbiausius reikalavimus skirtingų įmonių apskaitai.
3. Pateikti INCOTERMS sąlygų ryšį su įmonių apskaita.

Tyrimo metodai:

- teisės norminių aktų ir mokslinės literatūros šaltinių analizė bei sisteminimas,
- aprašomasis, analitinis.

1. Buhalterinės apskaitos mokslo ir praktinės veiklos struktūra

„Apskaita atlieka labai reikšmingą vaidmenį ūkiniame ir socialiniame visuomenės gyvenime. Atspindėdama įvairias jos plėtotės sritis, pati apskaita įgijo sudėtingą vidinę struktūrą, tapo reiškiniu, kuris daro įtaką daugeliui gretutinių mokslo ir praktinės veiklos sričių“ (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Todėl labai svarbu gerai suvokti, kokiems tikslams pasiekti turi ir gali būti panaudota buhalterinės apskaitos informacija. Visos buhalterinės apskaitos sritys yra socialiniai, t. y.

visuomeniniai, mokslai, nes atskleidžia sudėtingus visuomenėje vykstančius procesus. Buhalterinėje apskaitoje labai svarbus vaidmuo tenka subjektyviam veiksmui, nes svarbiausia duomenų apdorojimo priemonė yra intelektualiai žmogaus veikla (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Buhalterinė apskaita, kaip ir kiekvienas kitas mokslas, grindžiama bendrosios pažinimo teorijos (filosofijos) nustatytais visuomenės ir mąstymo raidos dėsniniais. Be bendrųjų, yra gana daug ir konkrečių mokslų, kurių rezultatais naudojasi buhalterinė apskaita. Pavyzdžiui, mikroekonominiai tyrinėjimai, nes būtent įmonių lygmeniu vykstančius ūkinius procesus ir atspindi buhalteriai, formuodami procesų informacinį modelį. Kadangi buhalterinė apskaita vedama konkrečiose įmonėse, apskaitos darbuotojai turi išmanyti įvairias gamybos technologijas, darbų organizavimą, planavimą bei vadybą, verslo teisę (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

„Buhalteriai visuomet remiasi buhalterinės apskaitos teorija, kurios principinės nuostatos tinka visų įmonių vedamai apskaitai“ (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Buhalterinė apskaita yra daugialypė. Tai yra ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių, išreikštų pinigais, registravimo, grupavimo ir apibendrinimo sistema, skirta informacijai, reikalingai priimant ekonominius sprendimus, gauti ir finansinėms ataskaitoms bei vidinei atskaitomybei sudaryti (Ivanauskienė, 2016; Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Skiriamos dvi buhalterinės apskaitos rūšys: finansinė apskaita bei vadybos ir kaštų (arba valdymo) apskaita. Finansinės apskaitos paskirtis – registruoti įmonės atliekamas ūkines operacijas bei įvykius ir iš šių duomenų parengti finansinių ataskaitų rinkinius. Vadybos ir kaštų apskaita yra priemonė, aprūpinanti įmonių vadovus ir vadybininkus informacija, reikalinga vadybos sprendimams priimti (Franklin et al., 2019a; Franklin, Graybeal ir Cooper, 2019b; Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Į įmonės apskaitos struktūrą, be buhalterinės apskaitos, įeina *mokesčių apskaita ir statistinė apskaita*. Šios abi apskaitos rūšys skirtos šalies valdžiai. Jeigu nereikėtų mokėti mokesčių arba pagal patvirtintas statistines formas nereikėtų teikti informacijos apie įmonę valstybei, šių apskaitos rūšių įmonėse nebūtų (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Įmonių apskaitos duomenys yra svarbus statistikos duomenų šaltinis.

„Buhalterių darbo rezultatas – įvairios ataskaitos, skirtos įvairiems vartotojams“ (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Buhalterinė apskaita yra nevienalytė ir dėl to, kad jos duomenis naudoja skirtingų tikslų siekiantys vartotojai. Išskiriamos *dvi didelės apskaitos informacijos vartotojų grupės: išoriniai informacijos vartotojai ir vidiniai informacijos vartotojai*. Išoriniai apskaitos informacijos vartotojai yra akcininkai, valstybinės priežiūros institucijos, kreditoriai ir kiti, kuriuos domina tik bendrieji veiklos rezultatai bei verslo perspektyvos ir jiems dažniausiai yra neprieinamos įmonės komercinės (gamybinės) paslaptys. Vidiniai apskaitos informacijos vartotojai – įmonės ir jos padalinių vadovai, vadybininkai, priimančys įvairius vadybinius sprendimus (Franklin et al., 2019a; Franklin et al., 2019b; Ivanauskienė, 2016; Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Niekada negalima teigti, kad kuri nors apskaitos rūšis yra pranašesnė, reikšmingesnė. Jos tiesiog naudojamos skirtingiems tikslams pasiekti. Įmonės turėtų suderinti visas aukščiau aptartas apskaitas, kiekvieną jų panaudodamos atitinkamiems tikslams (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Optimalus būdas – integruoti šias apskaitas į bendrą sistemą taip, kad finansinės apskaitos duomenys būtų panaudojami ir valdymo apskaitai, nes pirminis duomenų surinkimas kainuoja labai brangiai. „Visos aptartos apskaitos rūšys sudaro įmonės apskaitos sistemos struktūrą. Jos formuoja informaciją naudodamos pirminius apskaitos duomenis ir viena kitai teikiamą informaciją“ (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

2. Apskaita skirtingose įmonėse

„Gana sunku suprasti sudėtingą būtino laisvojoje rinkoje finansinės apskaitos kūrybinio prado ir šios apskaitos rūšies reglamentavimo ryšį tam tikrų valstybių ar netgi tarptautiniu mastu“ (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017). Pirma, finansinė apskaita ir finansinės ataskaitos, atspindinčios labai įvairią ir sudėtingą įmonių ūkinę veiklą, negali būti absoliučiai tiksliai reglamentuotos, t. y. vienodos visose įmonėse, nes niekas negalėtų atspėti visų įmanomų aplinkybių, kurias gali tekti

atspindėti šių ataskaitų rengėjams. Antra, įmonės privalo laikytis tam tikrų bendrų nuostatų – tiek tvarkydami finansinę apskaitą, tiek ir atitinkamose ataskaitose atspindėdami įmonių turtą, nuosavybę bei veiklos rezultatus. Kitaip akcininkai nežinotų, į kurią įmonę tikslingiausia investuoti, nes negalėtų palyginti bent dviejų įmonių veiklos rezultatų (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Verslas neturi sienų. Daugeliui akcininkų, ypač stambių, nesvarbu, į kokioje valstybėje veikiančią įmonę investuoti, o kiekviena valstybė savo ruožtu skatina užsienio investicijas. Todėl įvairių šalių vyriausybės suinteresuotos, kad skirtingų valstybių apskaitos ir ypač finansinės atskaitomybės sistemos būtų palyginamos tarpusavyje. Finansinių ataskaitų rinkinių duomenų palyginamumas labai reikšmingas ir vertybinių popierių biržoms. Taigi finansinės apskaitos ir finansinių ataskaitų rinkinių rodiklius derina ne tik skirtingos vienos šalies įmonės, bet ir įvairios valstybės (Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017).

Vienos kurios nors valstybės įmonių finansinių ataskaitų rinkiniai derinami su tos valstybės valdžios institucijų priimtais norminiais aktais – įstatymais, nutarimais ir kitais reglamentais. Lietuvoje tai – *Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos* prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tvirtinami ir oficialiai bei viešai skelbiami *Verslo apskaitos standartai* (VAS) (Verslo apskaitos standartai, 2023). Europos mastu tai derinama priimant specialiai apskaitai skirtą *Europos Parlamento ir Tarybos* priimtą *reglamentą* (Europos Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803, 2023-08-13), o pasauliniu lygmeniu bendrąsias finansinių ataskaitų rinkinių rengimo taisykles nustato *Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai (TFAS)*, kuriuos leidžia ir skelbia *Tarptautinė apskaitos standartų valdyba (IASB)* (Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai, 2023).

Įmonių vadybai skirtos vadybos ir kaštų (arba valdymo) apskaitos reglamentavimo nėra, nes ši apskaitos rūšis, pateikianti informaciją konkrečių įmonių vadovams ir vadybininkams, visuomet kiekvienoje įmonėje yra unikali, kaip ir savitos visos įmonės, kurių verslo sėkmę dažnai gali užtikrinti tik nestandartiniai ir nereglamentuoti vadybos sprendimai. Valdymo apskaitos ataskaitos priklauso nuo įmonės veiklos specifikos. Įmonė pati pasirenka ataskaitų struktūrą, rodiklių apimtį ir sudarymo terminus.

Apskaitos reglamentavimas – tai įstatymų, nutarimų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių apskaitos tvarkymą, parengimas (Ivanauskienė, 2016). Apskaitos reglamentavimas gali būti kelių lygių (Ivanauskienė, 2016; Kalčinskas ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017):

1) *tarptautinis* (nustatytos apskaitos taisyklės, taikomos tarptautiniu mastu). Tarptautinis apskaitos reglamentavimas būtinas tam, kad visose šalyse būtų taikoma vienoda apskaitos metodika, o investuotojams, norintiems įsigyti užsienio įmonės vertybinių popierių, nereikėtų analizuoti kitos šalies apskaitą reglamentuojančių įstatymų, t. y. kad visų įmonių finansinė atskaitomybė būtų parengta pagal vienodas apskaitos taisykles, ir todėl visi jos vartotojai galėtų ją suprasti ir palyginti.

2) *valstybinis* (nustatytos apskaitos taisyklės, galiojančios vienoje šalyje). Valstybinis apskaitos reglamentavimas būtinas, norint, kad įmonės valdžios institucijoms ir kitiems išoriniams informacijos vartotojams pateiktų reikiamas žinias, ir kad jos būtų objektyvios. Toks reglamentavimas egzistuoja visose šalyse.

3) *įmonės* (pasirinktos apskaitos taisyklės, taikomos vienoje įmonėje).

Be Verslo apskaitos standartų (VAS) *Lietuvoje veikiančioms įmonėms labai svarbūs šie įstatymai:*

1) *Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas*. „Šio įstatymo tikslas – reglamentuoti finansinės apskaitos organizavimą ir tvarkymą siekiant užtikrinti finansinės apskaitos informacijos tinkamumą ataskaitoms parengti ir subjekto ar informacijos vartotojų ekonominiams sprendimams priimti. Įstatymas nustato ūkinių operacijų registravimo ir pagrindimo reikalavimus, finansinės apskaitos organizavimą ir tvarkymą“ (Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas, 2022).

2) *Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas*. „Šis įstatymas nustato įmonių finansinę atskaitomybę, reikalavimą atlikti įmonių finansinių ataskaitų auditą, įmonių finansinių ataskaitų teikimo ir skelbimo tvarką, metinio pranešimo, mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos, pelno mokesčio informacijos ataskaitos parengimo, teikimo ir skelbimo tvarką, atsakomybę už įmonių finansinių ataskaitų, metinio pranešimo, mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos, pelno mokesčio

informacijos ataskaitos rengimą, teikimą ir skelbimą“ (Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas, 2023).

3) *Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios atskaitomybės įstatymas*. „Šis įstatymas nustato įmonių grupių konsoliduotąją finansinę atskaitomybę, reikalavimą atlikti įmonių grupių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų auditą, įmonių grupių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų skelbimo tvarką, konsoliduotojo metinio pranešimo, konsoliduotosios mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos parengimo ir skelbimo tvarką, atsakomybę už įmonių grupių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų, konsoliduotojo metinio pranešimo rengimą ir skelbimą“ (Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios atskaitomybės įstatymas, 2022).

Apskaitos tikslais Lietuvoje veikiančios įmonės yra suskirstytos į tam tikras kategorijas, kurioms nustatomi skirtingi reikalavimai sudarant finansinių ataskaitų rinkinius. 1 lentelėje yra pateikti įmonės kategoriją lemiantys rodikliai (Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas, 2023; „Pačiolis“ seminarų centras [„Pačiolis“], 2023).

1 lentelė. Įmonių kategorijos (Šaltinis: sudaryta autorių)

Įmonių kategorijos	Labai mažos įmonės	Mažos įmonės	Vidutinės įmonės	Didelės įmonės
Įmonės kategoriją lemiantys rodikliai				
Balanse nurodyto turto vertė	≤ 0,35 mln. €	≤ 4 mln. €	≤ 20 mln. €	> 20 mln. €
Metinės pardavimo grynosios pajamos	≤ 0,7 mln. €	≤ 8 mln. €	≤ 40 mln. €	> 40 mln. €
Vidutinis metinis darbuotojų skaičius	≤ 10	≤ 50	≤ 250	> 250

Metinių ataskaitų rinkinių sudėtis skirtingų kategorijų įmonėse pateikta 2 lentelėje (Finansinių ataskaitų formos, 2016; Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas, 2023; „Pačiolis“, 2023; 1-asis verslo apskaitos standartas „Finansinė atskaitomybė“, 2023).

2 lentelė. Metinių ataskaitų sudėtis skirtingų kategorijų įmonėse (Šaltinis: sudaryta autorių)

Įmonių kategorijos	Labai mažos įmonės	Mažos įmonės	Vidutinės įmonės	Didelės įmonės
Metinės ataskaitos				
Balansas	Trumpas	Sutrumpintas arba pilnas	Pilnas	Pilnas
Pelno (nuostolių) ataskaita	Trumpa	Pilna	Pilna	Pilna
Nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita	-	Gali rengti savo nuožiūra	+	+
Pinigų srautų ataskaita	-	Gali rengti savo nuožiūra	+	+
Aiškinamasis raštas	Papildoma informacija atskleidžiama po balansu	+	+ Raštas su papildomais reikalavimais	+ Raštas su papildomais reikalavimais
Metinis pranešimas	Nesudaromas, jeigu papildoma informacija atskleidžiama po balansu	Nesudaromas, jeigu papildoma informacija atskleidžiama aiškinamajame rašte	+	+

Jeigu įmonės teisinė forma yra *mažoji bendrija* arba *individuali įmonė*, tuomet joms yra atskiros finansinių ataskaitų formos, nepaisant įmonės kategorijos pagal dydį (Finansinių ataskaitų formos, 2016).

Viešosios įstaigos, asociacijos ir kiti pelno nesiekiantys juridiniai asmenys finansinę apskaitą tvarko vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. 1K-372 (Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas „Dėl pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“, 2022). *Viešojo sektoriaus subjektai* finansinę apskaitą tvarko pagal *Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus (VSAFAS)* ir *Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą* (Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2023; Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai, 2023).

Lietuvos verslo įmonėms taip pat labai svarbu teisingai užfiksuoti ir įforminti bendrą pasaulinės prekybos sąlygų nuostatas įmonių apskaitos dokumentuose. Tuo tikslu yra vadovaujamosi tarptautinėmis prekių pristatymo sąlygomis INCOTERMS, kurias tikslinga panagrinėti plačiau.

3. Apskaita ir INCOTERMS

„Daugelyje įmonių buhalteriai vienaip ar kitaip susiduria su užsienio prekyba. Tarptautinės prekybos augimas tarp įvairių pasaulio šalių lėmė bendrą šios prekybos sąlygų atsiradimą. Įvairių geografinių regionų ir skirtingų verslo tradicijų valstybės stengiasi suvienodinti prekybos taisykles, siekdamas lengviau susikalbėti, derindamos konkrečių prekių pirkimo – pardavimo sandorių sąlygas“ (Briedytė, 2017). Keitimasis prekėmis, paslaugomis ir finansais yra viena seniausių šiuolaikinės civilizacijos praktikų. Tai taip pat yra vienas iš pagrindinių jos augimo, vystymosi ir pažangos variklių. Tarptautinė prekyba formavo pasaulį nuo seniausių laikų ir vis dar lemia kryptis, kuriomis visuomenė renkasi savo pozicijas pasaulinėje ekonomikos rinkoje (MoverDB.com, 2023).

„Plečiantis prekybai su užsienio šalimis, daugėjo ir tarptautinių sandorių, tačiau kartu gausėjo ir nesusipratimų bei ginčų dėl to, kas atsakingas už prekes viename ar kitame jų gabenimo etape, kas turi sumokėti už prekių gabenimą, krovimą, draudimą ar apmokėti kitas susijusias išlaidas, kas privalo sumokėti įvežimo į tam tikrą valstybių muitų teritoriją mokesčius ir įforminti reikiamus dokumentus. Tokį nesusikalbėjimą daugiausiai lėmė skirtingos prekybos tradicijos, susiklosčiusios įvairiose šalyse“ (Briedytė, 2017). Prekių pirkimas ir pardavimas tarptautinėje prekybos sistemoje dažnai yra sudėtingas procesas, reikalaujantis nustatyti visų šalių atsakomybę, sąnaudas ir riziką.

Tarptautiniai prekybos rūmai (International Chamber of Commerce), norėdami suvienodinti ir aiškiai aprašyti prekybos sąlygas, išleido tarptautinės prekybos sąlygų rinkinį – *International Commercial Terms*, visame pasaulyje žinomą kaip *INCOTERMS*. Jis dar vadinamas „pristatymo sąlygomis“. Šios taisyklės padeda laiku ir teisingai pripažinti prekių pardavimo pajamas buhalterinėje apskaitoje bei įvertinti įsigyto turto savikainą. Nuo tada, kai 1936 m. taisyklės buvo paskelbtos pirmą kartą, Tarptautiniai prekybos rūmai nuolat jas tobulino ir plėtojo (Kuehne+Nagel, 2023). Aptariamoms taisyklės koreguojamos maždaug kas dešimtmetį. 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja *INCOTERMS 2020 redakcija*.

INCOTERMS taisyklės aiškiai ir tiksliai apibrėžia kiekvienos šalies (pardavėjo ir pirkėjo) teises ir pareigas abiejų šalių pasirašytoje tarptautinėje pirkimo-pardavimo sutartyje. Šioje sutartyje daugiausia dėmesio skiriama prekių, kurios yra pardavimo objektas, pristatymo sąlygoms (MoverDB.com, 2023). INCOTERMS taisyklėse pateikiamos trijų raidžių prekybos sąlygų serijos, kurios pasižymi labai tiksliais reikšmėmis prekių pardavėjams visame pasaulyje (Kuehne+Nagel, 2023).

Tarptautinės prekių pristatymo sąlygos labiausiai susijusios su įmonės atsakomybe ir nuostolių prisiėmimu prekių praradimo atveju. Be to, tai yra susitarimas tarp pardavėjo ir pirkėjo dėl prekių pristatymo išlaidų pasidalijimo. Finansinėje apskaitoje taip pat labai svarbu parodyti, kada ir kokios vertės užpajamuojamos įsigytos prekės ar uždirbamos prekių pardavimo pajamos.

INCOTERMS apima tik prekių pardavimą, tačiau šios sąlygos nesusijusios su paslaugų bei nematerialiojo turto pardavimu.

INCOTERMS 2020 yra suskirstytos į keturias grupes (Kuehne+Nagel, 2023; MyDello.com, 2023; MoverDB.com, 2023):

1. *E grupė (išsiuntimas / išvykimas)* – pardavėjas pateikia prekes pirkėjui savo teritorijoje.
2. *F grupė (pagrindinio pervežimo išlaidos neapmokėtos)* – pagrindinio transportavimo išlaidas apmoka pirkėjas.
3. *C grupė (pagrindinio pervežimo išlaidos apmokėtos)* – pagrindinio transportavimo išlaidas apmoka pardavėjas.
4. *D grupė (pristatymas / atvykimas)* – pardavėjas pristato prekes iki nurodyto punkto (Kuehne+Nagel, 2023; MyDello.com, 2023; MoverDB.com, 2023).

Pagal transportavimo būdą *INCOTERMS* sąlygos suskirstytos į transportavimą vandens transportu ir transportavimą įvairiomis transporto priemonėmis (Kuehne+Nagel, 2023; MyDello.com, 2023; MoverDB.com, 2023).

INCOTERMS yra svarbios ir naudingos sąlygos, kurios įmonėms padeda laiku ir teisingai pripažinti prekių pardavimo pajamas bei įvertinti įsigyto turto savikainą finansinėje apskaitoje.

Apibendrinant straipsnį, galima teigti, kad apskaita yra neatskiriama bet kurios įmonės ar verslo dalis, ji turi sudėtingą vidinę struktūrą, griežtus reikalavimus veiklos / verslo tikrovės atspindėjimui.

Išvados

1. Apskaita yra viena iš pagrindinių informacijos gavimo sistemų ūkinei ekonominei veiklai vystyti, ji turi sudėtingą vidinę struktūrą. Įmonių apskaitos struktūrą sudaro: buhalterinė apskaita, mokestinė apskaita, statistinė apskaita. Buhalterinė apskaita turi dvi sudėtines dalis – finansinę apskaitą ir valdymo (vadybos ir kaštų) apskaitą.
2. Lietuvoje įmonių veiklos apskaita yra reglamentuojama tiek nacionaliniu (šalies), tiek tarptautiniu lygiu. Skirtingų įmonių apskaitos reglamentavimas ir reikalavimai joms skiriasi, tai priklauso nuo įmonės dydžio, teisinės formos, nuosavybės formos, vykdomos veiklos. Vienintelė vadybos ir kaštų (arba valdymo) apskaita nėra reglamentuojama. Ši apskaitos rūšis yra priemonė, aprūpinanti įmonių vadovus ir vadybininkus informacija, reikalinga vadybos sprendimams priimti. Valdymo apskaitos ataskaitos priklauso nuo įmonės veiklos specifikos, įmonė pati pasirenka ataskaitų struktūrą, rodiklių apimtį ir sudarymo terminus.
3. *INCOTERMS* yra tarptautinės prekybos sąlygų rinkinys. Įmonės, vykdydamos tarptautinę prekybą, privalo vadovautis *INCOTERMS* sąlygomis, suprasti jų nuostatas ir laiku teisingai pripažinti prekių pardavimo pajamas bei įvertinti įsigyto turto savikainą finansinėje apskaitoje.

Literatūros sąrašas

1. Briedytė, R. (2017). Lietuvos verslo įmonių apskaitos ir mokesčių tarptautiškumo aspektai. *Studijos kintančioje verslo aplinkoje*. 48–53. (Straipsnis moksliniame leidinyje).
2. Europos Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803. (2023). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R1803>. (Internetinis tinklalapis).
3. Finansinių ataskaitų formos. (2016). Prieiga per internetą: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/verslo-apskaitos-standartai/finansiniu-ataskaitu-formos-nuo-2016-01-01/>. (Internetinis tinklalapis).
4. Franklin, M., Graybeal, P. ir Cooper, D. (2019a). *Principles of Accounting, Volume 1: Financial Accounting*. OpenStax. Prieiga per internetą: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.openstax.org/oscms-prodcms/media/documents/FinancialAccounting-OP_YioY6nY.pdf?_gl=1*rcstfq*_ga*MTQyMzU0ODQyNy4xNjk5Mjg3NTQ1*_ga_T746F8B0QC*MTY5OTI4NzU0NC4xLjEuMTY5OTI4ODU0MS41MS4wLjA. (Elektroninė knyga).
5. Franklin, M., Graybeal, P. ir Cooper, D. (2019b). *Principles of Accounting, Volume 2: Managerial Accounting*. OpenStax. Prieiga per internetą: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.openstax.org/oscms-prodcms/media/documents/ManagerialAccounting->

- OP_x3x7rSO.pdf?_gl=1*z126kf*_ga*MTQyMzU4ODQyNy4xNjk5Mjg3NTQ1*_ga_T746F8B0QC*MTY5OTI4NzU0NC4xLjEuMTY5OTI4ODc1OS4zMS4wLjA. (Elektroninė knyga).
6. INCOTERMS. (2023). Prieiga per internetą: <https://lt.kuehne-nagel.com/lt/-/zinios/incoterms>. (Internetinis tinklalapis).
 7. INCOTERMS. (2023). Prieiga per internetą: <https://mydello.com/apie-incoterms/?lang=lt>. (Internetinis tinklalapis).
 8. INCOTERMS 2020 vadovas. (2023). Prieiga per internetą: https://moverdb.com/lt/incoterms-2020-vadovas/#What_Are_the_Incoterms%C2%AE_Rules. (Internetinis tinklalapis).
 9. Ivanauskienė, A. (2016). *Buhalterinė apskaita*. Vilnius: Tyto alba.
 10. Kalčinskas, G. ir Kalčinskaitė-Klimaitienė, R. (2017). *Buhalterinė apskaita. 8-oji laida*. Vilnius: Pačiolis.
 11. Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas (2022). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.43178AA9832E/asr>. (Internetinis tinklalapis).
 12. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas „Dėl pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“ (2022). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4BE5F9D8037A/asr>. (Internetinis tinklalapis).
 13. Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas (2023). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.132D0D75309C/asr>. (Internetinis tinklalapis).
 14. Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios atskaitomybės įstatymas (2022). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AB44F084071E/asr>. (Internetinis tinklalapis).
 15. Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas (2023). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301368/asr>. (Internetinis tinklalapis).
 16. „Pačiolio“ seminarų centras. (2023). *Svarbiausi apskaitos, mokesčių ir teisės reglamentų pasikeitimai. Kiti aktualūs klausimai. 67-asis didysis „Pačiolio“ seminaras*. Dalijamoji medžiaga.
 17. Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai. (2023). Prieiga per internetą: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/tarptautiniai-finansines-atskaitomybes-standartai/>. (Internetinis tinklalapis).
 18. Verslo apskaitos standartai (VAS). (2023). Prieiga per internetą: <https://avnt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-1/verslo-apskaitos-standartai/priimti-standartai/>. (Internetinis tinklalapis).
 19. 1-asis verslo apskaitos standartas „Finansinė atskaitomybė“ (2023). Prieiga per internetą: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.avnt.lt/assets/Apskaita/VAS-2020/1-VAS.pdf>. (Internetinis tinklalapis).
 20. Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai (VSAFAS). (n. d.). Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-ir-atskaitomybe/viesojo-sektoriaus-subjektu-apskaita-ir-atskaitomybe/finansine-atskaitomybe/viesojo-sektoriaus-apskaitos-ir-finansines-atskaitomybes-standartai-vsafas>. (Internetinis tinklalapis).

FEATURES OF ACCOUNTING IN DIFFERENT TYPES OF ENTERPRISES

Rita Briedytė, Jūratė Patackaitė

*Kauno kolegija Higher Education Institution Alytus Faculty
Studentų str. 17, Alytus*

Summary

Accounting plays a very significant role in the economic and social life of society. Reflecting various areas of its development, accounting has acquired a complex internal structure, has become a phenomenon that affects many related areas of scientific and practical activities. The history of accounting goes back thousands of years. This was due to the natural need of people to know what and how much they have, how much they spend and how much they receive. Information is obtained by collecting data and processing it correctly and meaningfully. Accounting is perceived as a special science and as a field of practical activity. Therefore, it is very important to know its structure, to know the most important requirements for accounting of different enterprises.

Accounting is an integral part of every company or every business. All enterprises are faced with the regulation of the accounting system, the application of the provisions of various regulatory documents to keep records of their activities. For some companies, only knowledge of national (state) legislation is sufficient, others have to additionally follow international accounting regulations, directives and standards.

The purpose of the study is to examine the specificities of accounting in different types of enterprises. The article examines the structure of the scientific and practical activities of accounting, identifies the most important requirements for accounting of different enterprises, provides the connection of INCOTERMS conditions with accounting of enterprises. In this scientific work the following research methods are used: analysis and systematization of sources of legal normative acts and scientific literature; descriptive, analytical methods.

Summing up the analysis carried out in the article, it can be said that accounting is an integral part of any enterprise or business, it has a complex internal structure, strict requirements for the reflection of the reality of activity / business. The accounting structure of enterprises includes Accounting, Tax Accounting, Statistical Accounting. Accounting has two components – Financial Accounting and Management (Management and Cost) Accounting. In Lithuania, the accounting of the activities of enterprises is regulated both at the national (state) and international level. Accounting regulations and requirements for different enterprises differ for them, it depends on the size of the enterprise, legal form, form of ownership, activities carried out. Only management and cost (or management) accounting is not regulated. This type of accounting is a tool that provides managers of companies with the information necessary to make management decisions. Management accounting reports depend on the specifics of the company's activities, the company itself chooses the structure of reports, the volume of indicators and the deadlines for drawing up. When conducting international trade, companies must follow the terms of INCOTERMS, understand their provisions and correctly recognize the proceeds from the sale of goods in a timely manner and assess the cost of purchased assets in financial accounting.

Keywords: Accounting, Financial Accounting, Management Accounting, INCOTERMS.